

FILOZOFICKÁ FAKULTA
Univerzita Karlova

Ústav asijských studií

POSUDEK VEDOUCÍHO BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

Bruno Aguas Maisels, *The Kingdom Sumpa in the Light of Tibetan Sources (Království Sumpa ve světle tibetských pramenů)*. Bakalářská práce, Ústav asijských studií, FF UK, Praha 2023, 36 stran, 6 stran přílohy.

Bruna znám jako bystrého studenta se zájmem o staré dějiny Tibetu a Číny. Kromě tibetanistiky studoval i sinologii (což je velmi příhodná kombinace) a v prvním ročníku i archeologii pravěku a středověku. Jako začínající badatel projevoval zájem o velké množství témat, což velmi často vedlo k tomu, že navštěvoval nezvladatelné množství přednášek. Zřejmý je jeho intenzivní zájem o obor.

Když jsme spolu probírali možná témata bakalářské práce, dospěli jsme nakonec k této práci zabývající se „královstvím“ Sumpa, které existovalo ve východní části Tibetské náhorní plošiny před vznikem Tibetského impéria zhruba v polovině 7. století n. l. Téma je to obecně nesmírně obtížné i pro případnou disertační práci, protože se s ním spojuje mnoho nejednoznačností a nedostatek spolehlivých informací. Dá se však při něm velmi dobře využít znalost tibetštiny i čínštiny, neboť to jsou dva jazyky, ve kterých se objevují nejdůležitější informace.

Pro účely bakalářské práce mi přišlo vhodné věnovat se modernímu tibetskému textu publikovanému v rámci mnohadílné Velké historie Amda (tib. *Mdo smad lo rgyus chen mo*) zkompileované pod vedením Džigmä Horcchanga v tibetském exilu na popud současného 14. dalajlamy. Tento text není sice psaný podle západních akademických standardů, avšak jeho výhodou je, že shrnuje diskuze tibetských učenců a badatelů, kteří se danému tématu věnovali. V Tibetu dnes vychází obrovské množství často velmi lokálně vydávaných publikací. Získat jen přehled o tom, co se k danému tématu v tibetojazyčné literatuře objevuje, by mohlo být užitečné pro případné budoucí akademické práce věnující se této či podobné oblasti. Bruno si také mohl zkusit pracovat samostatně

FILOZOFICKÁ FAKULTA Univerzita Karlova

Ústav asijských studií

s relativně obtížným současným tibetským textem, který obsahuje množství citací a narážek čerpajících z daleko starších kronik a dokumentů.

Bruno k tématu přistoupil nesmírně vážně. Přes určitá doporučení ohledně sekundární literatury byl schopen opatřit si většinu z ní samostatně. Stejně tak jsme společně diskutovali i strukturu práce, ale její definitivní podoba je výsledkem jeho snažení.

Obecně mohu říci, že práce má relativně jasnou strukturu, je velmi hutným textem využívajícím relativně velké množství zásadní literatury k problematice. Formálně je řádně napsaná a jednotlivá tvrzení jsou dobře podpořena citacemi. Také angličtina se zdá být živá a srozumitelná.

Kromě úvodu se text bakalářské práce věnuje představení Sumpy na základě sekundární literatury i překládaného textu (The History of Sumpa, str. 3-25), druhá část (The Great History of Domé) je překladem přehledové části zmíněného tibetského textu o Sumpě.

V první části se text dělí na podkapitulu osvětlující situaci v severovýchodní části Tibetské náhorní plošiny před vznikem Tibetského impéria (str. 3-7), následují odbočky k osvětlení okolností týkajících se údajně sousedícího Království žen (str. 7-8) a tibetskými prameny zmiňované podmanění si krále Sumpy mytickým prvním tibetským císařem pocházejícím z nebe (str. 8-10). Následuje nejrozsáhlejší podkapitola týkající se historických okolností podmanění si Sumpy ze strany Tibetského impéria (str. 10-18), Sumpy začleněné do Tibetského impéria (str. 18-23) a lokalizace Sumpy (23-25). K této části mám následující poznámky, které jsou spíše návrhy k diskuzi v rámci obhajoby práce:

1. V Úvodu (str. 1) není příliš šťastně popsáno to, čím bakalářská práce vlastně je. Je řečeno, že si práce klade za cíl přinést „přehled užití termínu Sumpa“, což vyvolává spíše představu nějakého jazykového rozboru. Poté je představený překládaný tibetský text, ale tyto části nejsou nijak spojené. Není příliš jasné, co zajímavého by práce mohla přinést.
2. Obecně velmi chválím užití poměrně těžkých textů Rolfa A. Steina staršího data (ale také například Erika Haarha), neboť i dnes zůstávají v mnoha ohledech

FILOZOFICKÁ FAKULTA Univerzita Karlova

Ústav asijských studií

relevantní a stále aktuální. Ne však ve všech případech. Na str. 5 jde o informace, které jsou dnes překonané. Mýtus zmiňující nepřátelství mezi koněm a jakem dochovaný mezi dokumenty z Dunhuangu (ITJ 732) pokládá Stein za odraz podrobení si nomádských kmenů usedlým obyvatelstvem z centrálního Tibetu. Dnes však bezpečně víme, že ona „sága“ byla rituálně odříkávaným mýtem v kontextu pohřebního obřadu. Divoký jak je obecně ve starších mýtech bytostí spojenou s démonickými silami a kůň (který se podle daného mýtu vyvinul z divokého osla, tib. *rkyang*) v daném textu pomůže člověku s bezpečným provedením na „šťastné místo“ (tib. *dga' yul*) po smrti včetně ochrany před démonickými bytostmi. Je to tedy zakládající mýtus rituálního užití koně jako „průvodce duše“ zemřelého a jeho interpretace jako odraz konfliktu mezi nomádským a usedlým společenstvím není pravděpodobná.¹

3. V další zmínce o užití zdobeného výrazu „človíček“ (tib. *mi'u*) v souvislosti s mytickými tibetskými rody je opět několik nepřesností. Na jedné straně existuje mýtus o původu Tibetanů z opice, který se objevuje výhradně v buddhistických textech po 11. století. Potomky opice některé verze zmiňují jako „človíčky“ (tib. *mi'u*) a identifikují je s předky jednotlivých tibetských rodů, ale bez větších podrobností. Tyto buddhistické texty jen v některých případech lokalizují událost do Amda (někdy uváděné jako dnešní posvátná lokalita „Opičí místo“, tib. *Spre'u rdzong*). Naopak nebuddhistická verze zapsaná v unikátním, ale nedatovatelném manuskriptu „Vznik černohlavých človíčků“ (Tib. *Dbu nag mi'u 'dra chags*) nezmiňuje opice jako předky lidí (zmiňuje je jen jako démonické příbuzné lidí, po spojení pramatky s démony vznikly opice spolu s jezevcem a liškou). Je to právě tento text (na který však narážejí kroniky datovatelné do 11. století), který je hlavním pramenem R. A. Steinovi pro úvahy spojené s prvotními rody, protože obsahuje daleko detailnější pojednání o jejich původu. Překvapivě je většina z nich skutečně situovaná do severovýchodního Tibetu (kromě západního Žangžungu). Jde však pravděpodobně o určitou (lidovou?) rituální tradici, která se vymezuje vůči náhledu na Tibet s centrem ve Lhase a centrálním Tibetu a její datování je problematické, daný text určitě nenese rysy archaických manuskriptů z imperiálního období, jeho fyzický exemplář je určitě mladšího data.

¹ Především Dotson, Brandon, The Horse and the Grass-Grazing Man: Domestication, Food, and Alterity in Early Tibetan Cosmologies of the Land of the Dead.” *History of Religion* 57, no. 3 (2018): 270–287.

FILOZOFICKÁ FAKULTA Univerzita Karlova

Ústav asijských studií

4. Království žen (3. podkapitola The Land of Women) – k tomuto tématu je mnoho teorií (a identifikací s lokalitami Gyalrong, Nanzhao, atp.). Podle některých autorů jsou některé matriarchální země čínské historiografie pouhou fikcí autorů paradoxně pevně zakořeněných v patriarchální společnosti. Tak se například uvažuje o onom „západním království žen“ v Tibetu.² V případě Východního království žen spojovaným se Sumpou je však zřejmé, že mělo kontakty s císařským dvorem, platili tribut, a pravděpodobnost reálné existence je tak skutečně větší.
5. První tibetský císař a Sumpa: Tato pasáž se objevuje v překládaném textu. V něm je existence prvního nebeského císaře Tibetu Ňathi Cänpa braná jako historická skutečnost, zmínky buddhistických kronik o jeho podmanění si krále Sumpa-šanga či „zaříkávače-Ajonga“ ze Sumpy jsou pak brány jako potvrzení existence Sumpy v archaických dobách. Autoři překládaného tibetského textu se také pozastavují nad tím, že podle několika buddhistických kronik se měla do Tibetu rozšířit náboženská tradice bönu až za vlády jiného mytického císaře Digum Cänpa (tedy pozdějšího panovníka). V tomto smyslu není konzistentní, když se mluví o bönu již za vlády prvního císaře Ňathi Cänpa. Toto pozadí není z textu bakalářské práce jasné. Pro kritického badatele jsou takové úvahy zcela liché, neboť se zde pohybuje v oblasti mýtu. Bön také v archaických dobách nebyl žádnou ucelenou náboženskou tradicí, ale tento výraz nesl význam buď „rituál“ nebo „rituální specialista / zaříkávač“. Autoři tibetského textu o Sumpě pokládají naivně bön za ucelenou a organizovanou náboženskou tradici analogicky buddhismu. Ta se však podle současných poznatků objevila v Tibetu až na přelomu 10. a 11. století n. l. Citovaná publikace Charlese Rambla s tímto pak nesouvisí. Zaměřuje na reference, které se mohou vztahovat k vymírající laické rituální tradici specialistů nazývaných „aja“. Reference o Ajongovi ze Sumpy s nimi mohou souviset. Jen pro zajímavost dodávám, že z rozhovorů s tibetskými kolegy ze západního Tibetu (a potvrdil to i geše Nyima Choekhortshang) pak vyplynula hypotéza, že Aja může být v západotibetských dialektech Aža („ž“ se v západotibetských dialektech pravidelně vyslovuje jako „j“) a znamenalo by to referenci týkající se rituálních

² Například Jay, Jennifer W., *Imagining Matriarchy: „Kingdoms of Women“ in Tang China*. *Journal of the American Oriental Society*, Apr. - Jun., 1996, Vol. 116, No. 2 (Apr. - Jun., 1996), pp. 220-229.

FILOZOFICKÁ FAKULTA Univerzita Karlova

Ústav asijských studií

specialistů z Tchu-jü-chun (či Aža). Není příliš jasné, proč se tato kapitola v bakalářské práci objevuje.

6. Mýtus o původu prvního tibetského císaře je sice dodnes v lecčems záhadný, ale od zmiňovaných publikací (Erik Haarh, 1969) bylo k tomuto tématu publikováno několik zásadních textů. Tibetské texty hovoří o „tajné tradici“ buddhistů (podle které je původem z Indie, tib. *gsang ba chos lugs*), „extrémně tajné“ tradici (podle které byl první císař démonickou bytostí s magickou mocí, tib. *yang gsang lugs*) a „věřejně známou“ tradici bönu (podle které císař sestoupil z nebe a je potomkem nebeských bytostí, tib. *grags pa bon lugs*). Stále však není jasné, jak tento mýtus spojit s počátky tibetského impéria (tj. zda je prosazením původně kmenové genealogie v rámci impéria, atp.).

Druhou část tvoří překlad tibetského textu (str. 25-31). Pro kontext je třeba uvést, že je to sice text psaný v moderní tibetštině, ale není úplně snadný. Je protkaný citacemi, je plný jmen (která tibetština nerozlišuje velkými písmeny, atp) a dlouhých souvětí. Byť se Brunovi dostalo konzultací s rodilými mluvčími, přesto musel být překlad náročný. Je třeba ocenit, že překlad svým významem odpovídá tibetskému textu, byť v některých případech není zcela doslovný. Jako ilustraci takových pasáží lze citovat ze strany 26: „hundreds of years before Christ“. Překvapilo by mě, kdyby tibetský text mluvil o Kristu, a skutečně tomu tak není. Nabízelo by se doslovnější a v angličtině snad srozumitelné „centuries before the beginning of the Common Era“ (tib. *spyi lo ma tshugs pa'i lo brgya phrag gi yar sngon*). Smysl textu je v zásadě zachovaný, překlad by však bylo možné více přiblížit originálu.

V celém překladu se neobjevuje jediná poznámka pod čarou. Text překladu je hutný a i vzhledem k tomu, že je plný jmen existujících v několika podobách (čínská, tibetská, atp., např. čín. Yutian, tib. Li yul, angl. Khotan), větší přehlednosti by mu dodala vysvětlení v poznámkách pod čarou. Bylo by velmi prospěšné pokusit se identifikovat zmiňované lokality (například při popisu hranic Sumpy), byť je zřejmé, že by to v některých případech nevedlo k jednoznačnému výsledku. Textu by také velmi prospěla mapa. V překladu se naráží na čínské i tibetské tituly textů, ale ani v jednom případě nejsou identifikované, což by opět prospělo. Vyžadovalo by to ale ještě množství mravenčí práce.

FILOZOFICKÁ FAKULTA
Univerzita Karlova

Ústav asijských studií

Oceňuji velmi formální úpravu včetně jednotného přepisů tibetštiny (např. všude je důsledně apostrof přepisující „a čchung“ zatočený správně doleva „“), fonetický přepis i transliterace jsou jednotné a zdají se být bez chyb.

Při celkovém hodnocení je zřejmé, že tato práce je výsledkem velkého úsilí a pečlivé snahy. Byť by bylo možné strukturu práce ještě lépe promyslet (například přehledem vývoje bádání o Sumpě) a překlad tibetského textu vylepšit, je evidentní, že tato práce více než dostává nárokům na bakalářskou práci. Zejména je potřeba zdůraznit, že se autor při ní nevedl nějakým jedním autoritativním textem, ze kterého by vypsál zásadní informace. Tato bakalářská práce je skutečně výsledkem samostatné tvůrčí činnosti. Text bakalářské práce doporučuji k obhajobě a navrhuji jej klasifikovat **v ý b o r n ě**.

V Praze, 31. 8. 2023

Doc. Daniel Berounský, Ph.D.